

اقتصاد سیاسی

اندیشه آزادی

نگاهی از منظر اقتصاد سیاسی به تجربه ایران معاصر

محمد طیبیان، موسی غنی‌نژاد، حسین عباسی علی‌کمر

۱۱۰۰۰ / مستطبات نامری: ۱۳۳۱ ق. / گزشت: ۱۳۳۱ ق. / یادداشت: چاپ سوم. / یادداشت: کتابنامه. /
۱۰۰۰۰ / ارپال: چاپ سوم / وضعیت فهرست نویسی: فیبا / یادداشت: چاپ سوم. / یادداشت: کتابنامه. /
یادداشت: نمایه. / موضوع: ایران -- سیاست اقتصادی / موضوع: ایران -- اوضاع اجتماعی -- قرن ۱۴ /
موضوع: ایران -- اوضاع اقتصادی -- قرن ۱۴ / موضوع: ایران -- سیاست و حکومت -- قرن ۱۴ / شناسه افزوده:
غنی نژاد اهری، موسی، ۱۳۳۱ - ، گردآورنده / شناسه افزوده: عباسی علی کمر، حسین، گردآورنده /
رده بندی کنگره: ۱۳۹۰ الف ۲۷۳ / HC رده بندی دیویی: ۳۳۸/۹۵۵ / شماره کتاب شناسی ملی: ۲۶۲۷۳۷۹

چاپ سوم

چاپ اول تابستان

www.ketab.ir

به نشر دنیای اقتصاد است / نشانی انتشارات و فروشگاه: تهران، خیابان شهید مطهری، بین میرزای شیرازی و ستایی، شماره
۲۷۰ / تلفن: ۸۷۷۶۲۷۴۰-۴۳ / دورنگار: ۸۷۷۶۲۷۴۴ / پست الکترونیک: book@den.ir / پایگاه اینترنتی: book.den.ir

چاپ دوم

چاپ اول ناشر

www.ketab.ir

پیش گفتار

۵

فصل اول

ازدهای هزار نشی دگر دیشی در چهره استبداد کهن

۱۳

نخستین برخورد ها

۱۳

نظریه پردازان اصلاح‌طلبی در عهد ناصری

۱۸

نهضت مشروطیت

۲۶

دوران رضا شاه

۳۰

دوران محمدرضا شاه

۳۸

فصل دوم

آزادی خواهی، شکست در اولین خا دریز

۵۵

ریشه‌های سردرگمی

۵۵

حقوق و آزادی‌های فردی و مصالح جامعه

۶۸

فصل سوم

نگاهی به اندیشه‌های چپ‌گرایانه در نهضت مشروطیت

۷۱

نخستین سوسیالیست‌ها

۷۱

رادیکالیسم فکری و جوخه‌های وحشت

۷۶

فصل چهارم

اندیشه اقتصادی و جایگاه آن در جامعه مدرن

۸۵

تحول مفهوم انسان

۸۵

منشاء معرفت‌شناختی و فلسفی اندیشه مدرن

۸۷

مؤلفه‌های ارزشی اندیشه مدرن

۹۱

اقتصاد سیاسی و جامعه مدنی

۱۰۱

مصلحت عمومی در اندیشه سنتی و مدرن

۱۰۸

حوزه خصوصی و حوزه عمومی فعالیت‌های انسان در جامعه

۱۱۱

وسوسه‌های صنعت‌گرایی

۱۲۲

آنچه دیده می‌شود و آنچه دیده نمی‌شود

۱۲۵

فصل پنجم

دستگاه سازمان سیاسی جامعه	۱۳۱
ملزومات دموکراسی	۱۳۷
مصالح جمع و منافع فرد	۱۳۷
تأثیر و ضرورت آن در سازمان سیاسی	۱۴۱
جمع‌بندی و بیخاستن فردی و لزوم تعدد احزاب	۱۴۲
احزاب رقیب و نظام مسئول	۱۴۵
احزاب سیاسی و تربیت مدیران لایق	۱۴۷
خطرهای نظام‌های حزبی	۱۵۱

فصل ششم

تلاش معاش و چگونگی نظام اقتصادی جامعه	۱۵۷
منافع فرد و منافع جمع	۱۵۷
جمع‌اضداد: دولتی که تجارت کند و تأجرائی که حکومت کنند	۱۶۸
شکست بازار	۱۷۰
اینار و استحقاق	۱۸۲
عدالت و دخالت درسازوکار بازارها	۱۸۴
مدیریت کلان اقتصادی	۱۸۶

فصل هفتم

حکومت قانون	۱۹۷
حکومت قانون و نقش دولت	۲۰۶
حکومت قانون و نظام اقتصادی	۲۱۲
ویژگی‌های عام قوانین اقتصادی	۲۱۴
نتیجه	۲۱۹
پیوست: دو خوانش از اندیشه آزادی	۲۲۷
خوانش دکتر حسین عبده تبریزی از «اندیشه آزادی»	۲۲۹
توضیح دکتر محمد طیبیان درباره این خوانش	۲۵۰
نقد محمود صدری بر «اندیشه آزادی»	۲۵۵
پاسخ دکتر موسی غنی‌نژاد به این نقد	۲۶۰

عنصر اصلی تشکیل‌دهنده اقتصادهای پیشرفته مدرن حق مالکیت فردی است. با به رسمیت شناختن چنین حقی است که بازارهای رقابتی شکل می‌گیرند، توسعه پیدا می‌کند و موجبات تولید ثروت و رفاه هر چه بیشتر را فراهم می‌آورند. مضمون حق مالکیت فردی یا شخصی عبارت است از آزادی انسان در به کار بستن اطلاعات و توانایی‌های خود برای برآورده کردن نیازها و خواسته‌هایش در چهار حیطه قواعد همه شمول (قانون). حق مالکیت منحصر به برخورداری شخصی از توانایی‌ها یا دارایی‌ها نیست بلکه فراتر از آن، امکان مبادله آزادانه و داوطلبانه آنها را هم شامل می‌شود. بازار رقابتی که منشأ اصلی افزایش ثروت و رفاه در جوامع امروزی است بدون این مفهوم از حق مالکیت غیرقابل تصور است. در جامعه ما این واقعیت بسیار اساسی که آزادی و مالکیت دو روی یک سکه‌اند و یکی بدون دیگری تحقق‌پذیر نیست، به‌طور اسف‌انگیزی، مورد غفلت واقع شده است. تشبیه ناگزیر این غفلت تصور نادرست درباره اهمیت اقتصاد مبتنی بر بازار آزاد است. سوء تفهیم ناموجه دو مفهوم مدرن آزادی سیاسی و اقتصادی از سوی دیگر بوده است. طی دو سده گذشته، ورود اندیشه‌های جدید غربی به ایران و کلامی از پیشرفت‌های شگرف صنعتی اهل فکر در جامعه ما را به تأمل در باره علل عقب‌ماندگی و چاره‌جویی برای این معضل واداشت، اما بی‌توجهی غالب روشنفکران ما به ماهیت نظام‌های اقتصادی - سیاسی جوامع پیشرفته و توقف

در ظواهر و نتایج بدون دقت در اسباب و علل، موجب ارزیابی‌های شتابزده و راه‌حل‌های ناکارآمد شد. در سه فصل نخست کتاب، تلاش روشنفکران تجددخواه ایرانی و «آزادیخواهی نافرجام» آنها به اجمال مورد بررسی قرار می‌گیرد. غفلت این روشنفکران از تحولات فکری دنیای مدرن که پست‌ساز شد، از گری نهادهای اقتصادی - سیاسی مدرن بوده است، تلاش‌های آنها را در بسیاری از موارد به بی‌راهه برد. در فصل چهارم، مبانی مفهومی اندیشه اقتصادی - سیاسی دوران جدید اجمالا مورد بررسی قرار می‌گیرد. فصل‌های پنجم تا هفتم، به سیاست‌ها و عملکرد نهادهای مهم سیاسی و اقتصادی جامعه مدرن می‌پردازد و دانسته‌ها خواننده بتواند، از چشم‌اندازی کلی، تصویری منسجم از واقعیت‌های دنیای مدرن پیدا کند.

هدف اصلی این کتاب، ارائه اجمالی به برخی وجوه تجددخواهی ایرانیان و ارائه بسیار خلاصه‌ای از تحولات فکری در اقتصاد و سیاست است تا شاید بتوان با زدودن ابهام‌ها و آشفتگی‌های فکری در خصوص عقب‌ماندگی جامعه ما، راه را برای چاره‌جویی‌های معقول و موثر باز کرد. مخاطبان اصلی ما جوانان مشتاقی هستند که می‌خواهند با درک عمیق‌تر مسائل جامعه خود و تکیه بر شناخت بهتر اندیشه‌ها و سازوکارهای دنیای امروز، ایران آینده را با عقل و تدبیر بسازند.

□□□

مباحث این کتاب طی گفت‌وگو با عزیزانی شکل گرفت که شوق نویسندگان برای تدوین آن به صورت منسجم در قالب یک کتاب بودید. لازم است از این عزیزان و دیگر صاحب‌نظرانی که پس از چاپ اول کتاب نکات و انتقاداتی را مطرح کردند و موجبات ارتقای کیفیت را، در حد بضاعت نویسندگان البته، فراهم آوردند صمیمانه سپاسگزاری کنیم. این کتاب در شکل اولیه خود در سال ۱۳۸۰ انتشار یافت، چاپ دوم با ویرایش جدید و اضافات و اصلاحات در سال ۱۳۸۸ منتشر شد. چاپ سوم اینک با ویرایش موشکافانه دوست عزیزمان آقای محمود صدری و با اضافات روشنگرانه ایشان به برخی